

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

PHẠM THỊ NHUNG

TANG THƯỜNG NGÃ LỤC VÀ VŨ TRUNG TÙY BÚT –
TÍNH CÁCH THỂ LOẠI VÀ HÌNH TƯỢNG TÁC GIẢ

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Thái Nguyên – 2017

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

PHẠM THỊ NHUNG

***TANG THƯỜNG NGÃU LỤC VÀ VŨ TRUNG TÙY BÚT –
TÍNH CÁCH THỂ LOẠI VÀ HÌNH TƯỢNG TÁC GIẢ***

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS. TS. Lê Thời Tân

Thái Nguyên - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận văn thạc sĩ với đề tài “*Tang thương ngẫu lục và Vũ trung tùy bút* - Tính cách thể loại và hình tượng tác giả” là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi, được thực hiện dưới sự hướng dẫn khoa học của PGS.TS. Lê Thời Tân. Các nội dung nghiên cứu, kết quả trong đề tài là trung thực và chưa công bố trong bất cứ tài liệu nào trước đây. Những số liệu trong các bảng biểu phục vụ cho việc phân tích được chính tác giả khảo sát từ tác phẩm. Ngoài ra, trong luận văn còn sử dụng một số nhận xét, đánh giá của các tác giả, cơ quan tổ chức khác được đăng tải trên các tác phẩm, tạp chí khoa học và đều có trích dẫn theo danh mục tài liệu tham khảo của luận văn. Nếu phát hiện có bất kì sự gian lận nào tác giả xin hoàn toàn chịu trách nhiệm về nội dung luận văn của mình.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2017

Tác giả luận văn



Phạm Thị Nhung

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn thạc sĩ này, tác giả xin trân trọng cảm ơn Ban Giám hiệu, Khoa Sau đại học, Khoa Văn - Xã hội, Trường Đại học Khoa học - Đại học Thái Nguyên và các quý Thầy, Cô giáo đã trực tiếp giảng dạy, tận tình dìu dắt, giúp đỡ tác giả trong suốt quá trình học tập.

Đặc biệt tác giả xin bày tỏ lòng kính trọng và tri ân sâu sắc nhất đến PGS.TS. Lê Thời Tân, người đã tận tâm hướng dẫn khoa học, định hướng, chỉ bảo, truyền đạt những kiến thức vô cùng quý báu, giúp tác giả giải quyết các vấn đề và những khó khăn trong quá trình thực hiện luận văn.

Cuối cùng, xin gửi lời cảm ơn đến gia đình, người thân, bạn bè đồng nghiệp và học trò đã giúp đỡ, động viên, tạo điều kiện để tác giả hoàn thành luận văn.

Trân trọng.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2017

Tác giả luận văn



Phạm Thị Nhung

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

NXB	Nhà xuất bản
Nxb Trẻ	Nhà xuất bản Trẻ
Nxb Tân Dân	Nhà xuất bản Tân Dân
Nxb KHXH	Nhà xuất bản Khoa học xã hội
Nxb ĐHQG	Nhà xuất bản Đại học Quốc gia
Nxb VHTT	Nhà xuất bản Văn hóa thông tin
T.P Hồ Chí Minh	Thành phố Hồ Chí Minh

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN.....	i
LỜI CẢM ƠN	ii
DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT.....	iii
MỤC LỤC.....	iv
DANH MỤC BẢNG BIỂU	v
MỞ ĐẦU.....	1
1. Tính cấp thiết của đề tài (Lý do chọn đề tài)	1
2. Tổng quan vấn đề nghiên cứu (Lịch sử vấn đề).....	3
3. Đối tượng và mục tiêu nghiên cứu.....	7
3.1. Đối tượng nghiên cứu.....	7
3.2. Mục tiêu nghiên cứu.....	8
4. Nhiệm vụ và phương pháp nghiên cứu	9
4.1. Nhiệm vụ nghiên cứu	9
4.2. Phương pháp nghiên cứu.....	9
5. Phạm vi nghiên cứu.....	9
6. Cấu trúc của luận văn	10
7. Đóng góp của khóa luận.....	10
Chương 1: MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN	11
1.1. Các khái niệm liên quan	11
1.1.1. Thể loại văn học	11
1.1.2. Hình tượng tác giả.....	16
1.2. <i>Tang thương ngẫu lục</i> và <i>Vũ trung tùy bút</i> trong bối cảnh văn xuôi thời kỳ “Lê mạt Nguyễn sơ”	19
1.2.1. Thời đại lịch sử “Lê mạt Nguyễn sơ” của hai tác phẩm	19
1.2.2. Thành tựu của văn xuôi tự sự thời cuối Lê đầu Nguyễn.....	31
1.2.3. <i>Tang thương ngẫu lục</i> và <i>Vũ trung tùy bút</i> - hai tác phẩm văn xuôi tự sự đặc sắc.	35

Chương 2: TÍNH CÁCH THỂ LOẠI CỦA <i>TANG THƯƠNG NGÃU LỤC</i> VÀ <i>VŨ TRUNG TÙY BÚT</i>	46
2.1. Vấn đề đặc điểm và phân loại thể loại văn học trung đại	46
2.1.1. Tiến trình thể loại văn học trung đại	46
2.1.2. Tính chất thể loại văn học trung đại.....	47
2.1.3. Các quan điểm phân loại thể loại văn học trung đại	50
2.1.4. Đặc điểm của một số thể loại trong văn học trung đại.....	52
2.1.4.3. Ranh giới truyện và kí trung đại	59
2.2. Sự hỗn dung thể loại trong <i>Tang thương ngẫu lục</i> và <i>Vũ trung tùy bút</i> . 61	
2.2.1. Vấn đề thể loại của <i>Tang thương ngẫu lục</i> và <i>Vũ trung tùy bút</i>	61
2.2.2. Những thể loại trong <i>Tang thương ngẫu lục</i> và <i>Vũ trung tùy bút</i>	64
2.3. Thử xác định thể loại các thiên trong <i>Tang thương ngẫu lục</i> và <i>Vũ trung tùy bút</i>	77
2.3.1. Thử xác định thể loại các thiên trong <i>Tang thương ngẫu lục</i>	78
2.3.2. Thử xác định thể loại các thiên trong <i>Vũ trung tùy bút</i>	81
2.3.3. Thống kê, quy loại thể loại tác phẩm trong <i>Tang thương ngẫu lục</i> và <i>Vũ trung tùy bút</i>	86
Chương 3: HÌNH TƯỢNG TÁC GIẢ TRONG <i>TANG THƯƠNG NGÃU LỤC</i> VÀ <i>VŨ TRUNG TÙY BÚT</i>	98
3.1. Kẻ sĩ cao nhã	98
3.1.1. Ý thức "phận sự" của bản thân.....	98
3.1.2. Nét cao nhã của trí thức đất kinh kì	100
3.2. Nhà văn hóa uyên bác	101
3.2.1. Tri thức về văn hiến và học thuật.....	102
3.2.2. Tri thức về duyên cách, địa lý	104
3.2.3. Tri thức về phong tục đời sống	109
3.3. Nhà chép sử nghiêm cẩn	111
3.3.1. Ghi chép những sự kiện xảy ra ở đời “Lê mặt Nguyễn so”	112
3.3.2. Ghi chép về hiện thực sinh hoạt đời sống xã hội.....	115

3.3.3. Ghi chép về những nhân vật phi thường trong lịch sử.....	118
3.4. Bậc hàn nho ưu thời mẫn thế	126
3.4.1. Sự bần khổ, trăn trở trước thời cuộc.....	127
3.4.2. Nỗi buồn trước cuộc bể dâu	131
3.4.3. Lời tố cáo, phê phán xã hội suy đồi	133
3.4.4. Lòng yêu nước, thương dân sâu sắc	135
3.4.5. Niềm trân trọng với những giá trị truyền thống.....	137
KẾT LUẬN	141
TÀI LIỆU THAM KHẢO	143

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 2.1. Xác định thể loại các thiên trong Tang thương ngẫu lục.....	70
Bảng 2.2. Xác định thể loại các thiên trong Vũ trung tùy bút	82
Bảng 2.3. Bảng thống kê - quy loại các thiên trong Tang thương ngẫu lục	86
Bảng 2.4. Bảng thống kê - quy loại các thiên trong Vũ trung tùy bút	91

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài (Lý do chọn đề tài)

Văn học trung đại Việt Nam với những thành tựu đáng kể, từ thơ ca đến văn xuôi đã tô điểm cho vườn hoa văn học dân tộc. Trong suốt quá trình đó, giai đoạn văn học từ thế kỷ XVIII đến nửa đầu thế kỷ XIX được xem là thời kỳ phát triển phồn thịnh nhất. Có lẽ bởi văn học giai đoạn này nảy mầm trong bối cảnh lịch sử nhiều biến động đã tạo một mảnh đất màu mỡ để văn học ghi lại một cách chân xác hiện thực lịch sử từ đó cất lên tiếng nói bênh vực, đề cao quyền sống của những con người khổ đau. Để rồi, cùng với thơ ca, văn xuôi thế kỷ XVIII - XIX đã hoàn thành sứ mệnh nghệ thuật của mình là chuẩn bị hành trang cho văn học hiện đại hội nhập với văn học thế giới.

Nhưng từ lâu, khi nhắc đến văn học giai đoạn này, người ta thường chú trọng đến thể loại trữ tình hơn là tự sự. Hoặc nếu có thì các nhà nghiên cứu cũng chưa quan tâm thật đầy đủ đến các tác phẩm truyện, kí thế kỷ XVIII - XIX, ngoại trừ *Thượng kinh ký sự* của Lê Hữu Trác, *Truyện kỳ mạn lục* của Nguyễn Dữ, *Hoàng Lê nhất thống chí* của Ngô gia văn phái. Tiếp thu những thành tựu đi trước, kết hợp với sự sáng tạo của những tài năng cá nhân tác giả, các tác phẩm truyện, kí giai đoạn này đã đem đến cho văn học trung đại một bức tranh cuối mùa thật đậm nét và đa sắc màu. Nó là sự kế thừa của văn hóa, tín ngưỡng dân gian dân tộc và phần nào cho thấy được sự tương tượng phong phú cùng sức ám dụ nghệ thuật của tác phẩm văn học trong việc phản ánh hiện thực. Điều này đem lại sự hấp dẫn, lôi cuốn và góp phần tạo nên thành tựu của văn xuôi thế kỷ XVIII - XIX. Trong đó kí trung đại chắc hẳn sẽ kém phần đa dạng và thiếu sự hoàn thiện nếu không kể tới *Vũ trung tùy bút* của Phạm Đình Hổ và *Tang thương ngẫu lục* mà ông viết cùng Nguyễn Án.

Xét ở văn học trung đại nói chung và văn xuôi tự sự thời kì cuối Lê đầu Nguyễn nói riêng, không có các tác phẩm văn học nào mà tác giả của nó lại gần giống nhau về hoàn cảnh sống; đồng điệu với nhau về nếp suy nghĩ để cùng thể hiện tình cảm, thái độ đối với xã hội đương thời bằng thể văn *tùy bút, ngẫu lục*